

Upoznajte Salvadora Dalíja

Otkrijte život i legendu o Salvadoru Dalíju, i upoznajte ljude, mjesta i događaje koje je promijenio ovaj španjolski umjetnik.

Čovjek, majstor, umjetnik Salvador Dalí jedan je od najslavnijih umjetnika svih vremena. Ekscentričan i veoma samouvjeren, za sebe je rekao: „*Ja sam genije*“. To nije bila puka fraza, već je tako i mislio, tako se ponašao i tako živio. Gdje god se u javnosti pojavljivao, skretao je ogromnu pažnju na sebe svojim originalnim izjavama i ekscentričnim nastupima. U svemu je bio u suprotnosti u odnosu na druge umjetnike, to nije bila gluma i poza, već njegov stav prema životu koji je promatrao iz “druge dimenzije”. Fanatik koga je bilo jako teško razumjeti. Sve što bi za mnoge bilo normalno, za njega je bilo previše jednostavno, dosadno i moralo je biti drugačije. Nije volio jednostavne stvari, što luđe i kompliciranije, to bolje.

1904. Putovanje započinje

Salvador Domingo Felipe Jacinto Dalí Domènech je rođen 11. svibnja 1904. U gradu Figueras, u Emporda regiji, u blizini francuske granice u Kataloniji u Španjolskoj. Sam Dalí će taj događaj kasnije slaviti na nevjerojatan način:

„Neka sva zvona zvone! Neka radom izmučeni seljaci na trenutak isprave svoje ukočene kralježnice i anonimna leđa, pognuta do zemlje poput maslinova stabla, izobličenog udarima tramontane, i neka svoj obraz izbrazdan dubokim borama punim zemlje odmore na dlanu žuljevite ruke, držeći se ponosno i duboko zamišljeni u tom prolaznom trenutku odmora. Pogledajte! Upravo se rodio Salvador Dalí!... Drevni Grci i Feničani nesumnjivo su se istog takvog jutra iskrcali u zaljevima Rosasa i Ampuriasa kako bi raspremili krevet civilizaciji te ga, prostrijevši čiste, bijele i raskošne plahte, pripremili za moje rođenje, a zatim se naselili u samom središtu ove ravnice Ampurdána, najzgusnutijeg i najstvarnijeg komadića krajolika na svijetu.“

F
i
g
u
e
r
a
s
,
Š
p
a
n
j
olska

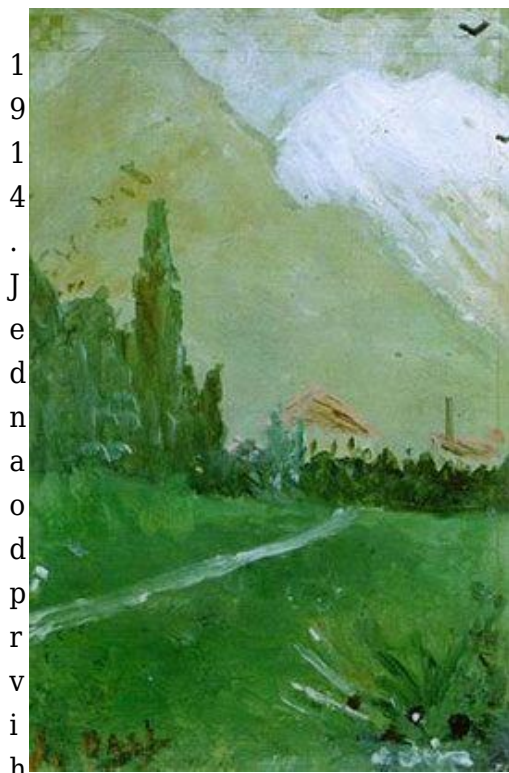
Dalíjev stariji brat, također nazvan Salvador (rođen 12. listopada 1901), umro je devet mjeseci ranije.

„Duboko vjerujem da sam ja reinkarnacija svog brata koji je umro onog dana kada je moja majka zatrudnjela. Nas dvojica smo isti, kao dvije kapljice rose. On je bio prva verzija mene koja nije uspjela da preživi “

Roditelji su mu dali ime Salvador (el salvador na španjolskom znači spasitelj) jer kao što je i sam umjetnik izjavio - on je preodređen da bude spasiteljem slikarstva, koje je „u smrtnoj opasnosti od apstraktne umjetnosti, akademskog nadrealizma i dadaizma općenito.“

Njegov otac, Salvador Dalí Cusija bio je odvjetnik i javni bilježnik. Brižna majka, Felipa Domenech Ferrés često je udovoljavala mladom Salvadoru njegovo ekscentrično ponašanje. Felipa je bila pobožan katolik, a njegov otac Salvador ateist, što je kombinacija koja je snažno utjecala na svjetonazor njihovog sina. Dalíjev umjetnički talent je očit od mlade dobi, i oba roditelja su ga podržavala. Iako je poznato da je njegov donos s ocem bio napet. U konačnici, Dalíjeva sirova kreativnost i prkosan stav će ga udaljiti od oca, ali to će postati kamen temeljac njegove divlje mašte i umjetničkog podviga.

Od malih nogu

Dalíjevih slika - Krajolik

Dalíjev otac brzo je shvatio da je njegov sin nije sposoban za javnu školu, pa je upisao šestogodišnjeg Salvadora u Španjolsko-francusku školu Bezgrešnog začeca, gdje je naučio francuski, primarni jezik će kasnije koristiti kao umjetnik.

Dalí je proveo svoje djetinjstvo i ranu mladost u Kataloniji, školske godine u Figuerasu i praznike u primorskom selu Cadaquès, gdje je njegova obitelj imala vikendicu. Tamo je crtao more, krajolik i upoznao Ramona Pichota, lokalnog slikara koji ga je uveo u svijet impresionizma i postao njegov mentor. U Cadaquèsu su mu roditelji izgradili prvi umjetnički studio.

Prema tvrdnji iz njegove autobiografije Tajni život Salvadora Dalíja (1942), njegovo djetinjstvo bilo je obilježeno halucinacijama i neobično jakim emocionalnim iskustvima iz kojih su kasnije oblikovani mnogi njegovi snovi i opsesije.

R
a
m
o
n
P
i
c
h
o
t
i škola crtanja u Figuerasu

[Put do nadrealizma](#)

Godine 1921. Dalíju majka umire od raka dojke. Sljedeće godine, njegov otac je oženio sestru svoje

preminule supruge. Dalí nije mrzio taj brak kako su mnogi mislili jer je imao veliko poštovanje prema svojoj teti.

„Bio je to najteži udarac koji sam dobio u svom životu. Obožavao sam ju... Nisam mogao prihvatiti gubitak bića od kojeg sam očekivao da će moje duševne poroke učiniti nevidljivima.“

Godine 1922. Dalí polaže završne školske ispite, ne bez teškoća, te pokušava nagovoriti svog oca da ga pusti na studij umjetnosti u Madridu. Po dolasku u Madrid, uselio se u *Residencia de Estudiantes* (Studentski dom) i upisao je studij umjetnosti u Školi lijepih umjetnosti San Fernando.

Dalí, koji je bio visok 172 cm, privlačio je pozornost svojim ekscentričnim izgledom. Imao je dugu kosu i zaliske, a odijevao se u stilu engleskih esteta s kraja XIX. stoljeća, noseći odijelo i karakteristične muške dokoljenke. No, za razliku od kasnije, njegove slike, u kojima je eksperimentirao s kubizmom, su privlačile najveću pozornost. Analizirajući te slike ispada da je Dalí jako loše shvatio doktrinu kubizma. To je vjerojatno jer su jedine informacije o kubizmu bile iz nekoliko novinskih članaka koje mu je dao Pichot, a u to vrijeme svi kubisti su boravili u Parizu. No, upravo ta njegova modernost razočarala je njegove profesore. Oni su ga učili *“najnovijim trendovima”* koje je on već istražio, a nisu ga učili klasičnom slikarstvu, što je on toliko želio.

Godine 1924., tada još anonimno, Dalí po prvi put ilustrira knjigu. Bila je to katalonska poema *“Les bruixes de Llers”* (Vještice iz Llersa) koju je napisao njegov prijatelj i školski drug Carles Fages de Climent. Iste godine biva suspendiran na godinu dana zbog neposluha.

U tom vremenu doveo je do savršenstva svoju sitničavu tehniku crtanja tako što je odmjerio snage nizozemskih majstora mrtve prirode iz XVII. stoljeća i francuskih slikara iz XIX. stoljeća. Slike koje je izlagao na raznim studentskim izložbama privukle su pažnju mnogih, U svojoj ranoj fazi stvaranja bio je inspiriran apstraktnom umjetnošću svojih sunarodnjaka Pabla Picassa i Joana Miróa.

Neke odlike, koje se pojavljuju u svim njegovim kasnijim djelima, nastaju kasnih 1920-ih. Dalí je upijao raznovrsne utjecaje i izrađivao je slike po uzoru na klasične umjetnike kao što su Rafael, Bronzino, Francisco de Zurbarán, Jan Vermeer i Velázquez, ali i po uzoru na tadašnju avangardu, nekad kombinirajući te elemente, a nekad samostalno prikazujući elemente određenog utjecaja na slikama. U ovom vremenu Dalí je počeo njegovati svoje svjetski poznate brkove koje je, kako sam kaže, modelirao prema Velázquezu.

Godine 1926. izbačen je s Akademije zbog poticanja studentskih demonstracija protiv osrednjih slikara, kakvi su bili Dalíjevi profesori. Ovo se zbilo malo prije njegovih posljednjih ispita, koje je odbio polagati jer je smatrao da nijedan profesor nije dovoljno kompetentan da ga ispita. On se tada povlači u Cadaqués gdje počinje slikati, čak i do pet slika dnevno. Tijekom ovog perioda dokazao je svoj umjetnički genij sa slikom *Košara s kruhom*, koja je predstavljala vrhunac Dalíjevog realizma. Nakon izbacivanja s Akademije, želio je u Pariz i mislio je da će ga otac pustiti bez prigovora, no to se nije dogodilo. Upravo zato je prva tri mjeseca bio u pratnji svoje tete i sestre. Ovdje dostiže svoje umjetničku zrelost i uključuje se u umjetnički pokret koji će ga proslaviti, ali isti taj pokret će upravo Dalí učiniti svjetski poznatim i karakterističnim. Iste godine odlazi nakratko u Pariz gdje upoznaje Pabla Picassa, svog idola, koji je već od Miróa čuo dobre stvari o Dalíju. Tijekom sljedećeg vremena naslikao je nekoliko slika, u svom stilu, pod utjecajem Picassa i Miróa.

D
a
l
í
u
a
k
a
d
e
m

iji umjetnosti u Madridu

1925. Svoju prvu samostalnu izložbu imao je u Barceloni, gdje je svoje radove predstavio cijelom svijetu. Povratkom u Kataloniju, njegova umjetnost postaje sve više bizarna, pa čak i grotesna.

Eksperimentirao je s futurizmom, impresionizmom i kubizmom, a tijekom jedne od njegovih nekoliko izleta u Parizu, vođa pokreta André Breton pokazao mu je svijet nadrealizma.

Skandal

Faza posuđivanja umjetničkih stilova, neizbježna kod svakog početnika, primicala se kraju. Dalí je odjednom osjetio snažan poticaj da stvara djela pretrpana suvremenim seksualnim simbolima. Slike koje su potom nastale, primjerice *Med je slađi od krvi* (1926.) i *Pogrebna igra* (1929.) na kojoj je prikazan lik zaprljan izmetom, izazvale su skandal u Barceloni i podigle obrve nadrealista u Parizu. Dalí je tek ušao u dvadesetu, ali je zrelost njegovih djela postala sve očitija.

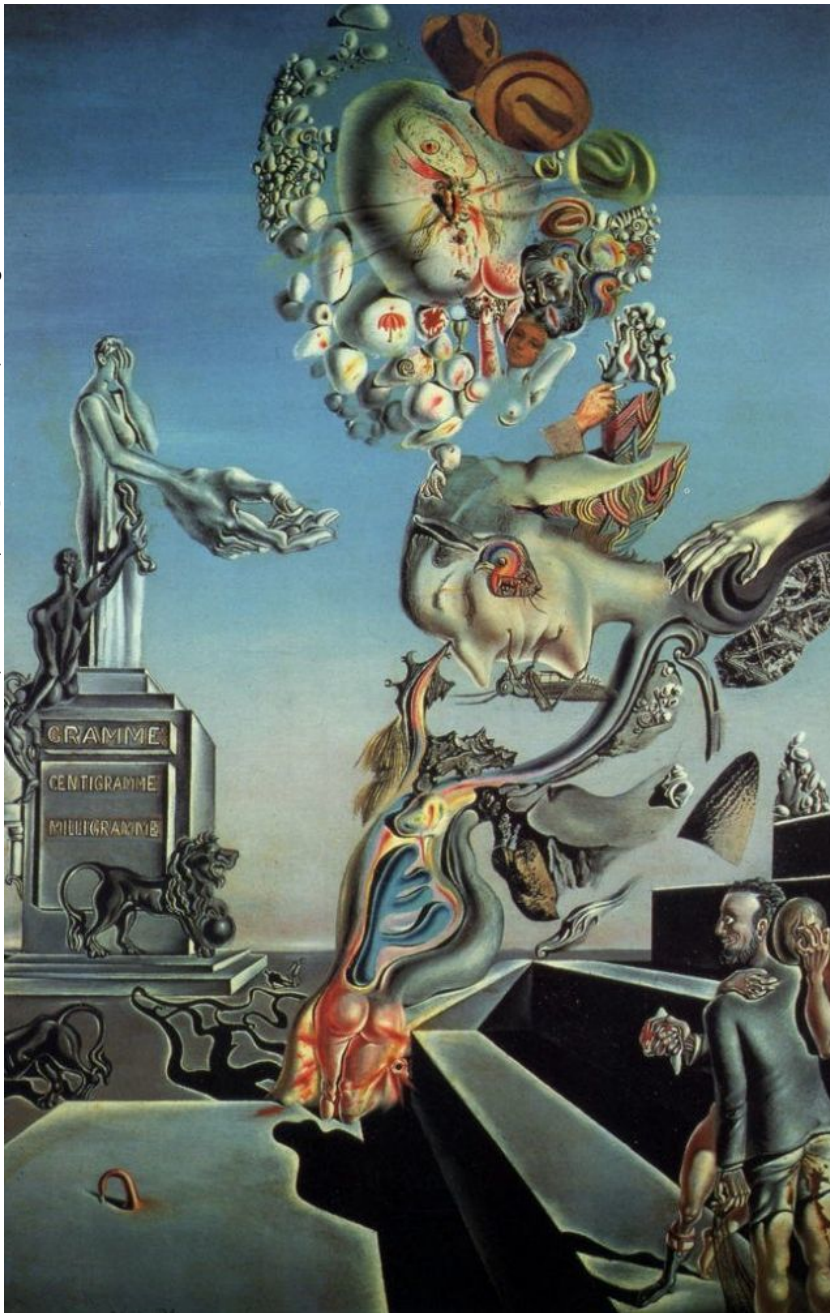
Unatoč skandalu koji je pratio njegovo ime, katalonski kritičari su bili oduševljeni, nestrpljivo očekujući da nova zvijezda slikarstva popularnošću osvoji velikog susjeda - Francusku. Jedan od kritičara je napisao: "*Rijetko koji mladi slikar iskazuje toliko samopouzdanje kao Salvador Dalí, sin grada Figuerasa.*"

Skandal je privukao nadrealiste, koji su se zainteresirali zbog njegove ekstravagantne osobnosti i njegovih neobuzdanih djela. Poduzetnik Camille Goemans poslao je Dalíju 3000 franaka za tri slike, koje je umjetnik mogao sam izabrati te je izjavio da će sve njegove radove izložiti u svojoj pariškoj galeriji.

Kruna svega bio je događaj, koji će u potpunosti promjeniti Dalíjev život; bila je to zabava na kojoj su,

među ostalima, bili vodeći nadrealisti, Luis Buñuel, René Magritte i što je najznačajnije Paul Éluard u pratnji supruge Gale.

1
9
2
9
.
P
o
g
r
e
b
n
a
i
g
r
a

1926. Med je slađi od krvi

Službeno nadrealist

Godine 1929. Dalí se seli u Pariz i službeno postaje nadrealist. Te iste godine napravio je svoj prvi nadrealistički film, *Andaluzijski pas (Un chien Andalou)* zajedno sa redateljem Luisom Buñuelom. Film je šokirao javnost prizorima kao što je prizor kada britva reže oko.

1929. godine imao je izložbu u Parizu, na kojoj je prodano svako izloženo djelo. Predgovor izložbenog kataloga napisao je André Breton, osnivač nadrealizma, i tako potvrdio Dalíjevo članstvo u grupi.

Za vrijeme 1930ih naslikao je većinu svojih djela po kojima je danas poznat. Te slike uključuju neke od najpoznatijih nadrealističkih slika, kao što su satovi u slici *Postojanost pamćenja* (1931). Sa velikom preciznošću naslikao bi poznate nam objekte u nelogičnim postavkama i kombinacijama, opisujući svoja djela kao „ručno izrađene fotografije snova“. Mnoge njegove slike koriste metodu ponavljanja slika - brojni satovi u *Postojanosti pamćenja* i oblika koji se preobražavaju, ili se pretvaraju u druge objekte, i tako otvaraju prostor mnogim interpretacijama.

Pojam nadrealizma

Nadrealizam je umjetnički pokret nastao u Parizu. Razvijao se neposredno iz talijanskog

metafizičkog slikarstva i dadaizma. André Breton, francuski pjesnik, prvi je okupio umjetnike novog smjera svojim "Manifestom nadrealizma" 1924. godine. Kao i futuristi, prezirali su sve zakone i ustaljene običaje, ali umjesto borbi s društvom, okrenuli su se od stvarnosti i usmjerili svoje napore istraživanju ljudskog duha za koji su smatrali da je potisnut i ugušen društvenim pritiscima. Breton je definirao nadrealizam kao "diktat misli, bez kontrole razuma, izvan svake estetske ili moralne preokupacije".

1929. godine je André Breton izdao nadrealistički manifest u kome je definirao nadrealizam kao „čisti psihički automatizam“ a ova definicija je bila shvaćana jako slobodno. Nadrealizam se dijeli na dva razdoblja:

1. Intuitivno razdoblje koje vjeruje u svemogućnost misli koje su postavljene nad realnošću. U tome razdoblju do 1926. godine se oslanja na filozofski realizam i njihov program je izložio Breton 1924. godine.

2. Političko doba, kada su nadrealisti počeli da reagiraju na politički poredak i protiv kolonijalizma.

Nadrealizam se oslanja na iskustva drugih pokreta, u prvom redu ekspresionizma i dadaizma. Nadrealisti na svojim slikama do krajnjih granica dovode vizualno miješanje i osjećaj nestvarnosti. Nadahnuće traže u podsvjesnome te jedan kraj drugog stavljaju likove koji su jedan drugom strani, kao što su to nekoliko godina ranije radili metafizičari i dadaisti. Bizarno, neobično, uznemirujuće – sve su to karakteristike djela nadrealista koji otvoreno izjavljuju da „žive zajedno s čudovištima ljudskog uma“.

Fantazijska, iracionalna, imaginacijska komponenta umjetnosti oduvijek je izražavala tajnovite predjele ljudske duše. Europska likovna umjetnost od srednjeg vijeka do danas otvara izvore imaginacijskog na razne načine. Tek u nadrealizmu su ove strukture ljudskog bića izašle u prvi plan i umjetnici su se skupili u jedinstven pokret.

U slikarstvu se nadrealisti služe veoma preciznom tehnikom, čineći gotovo opipljivima vizije koje pripadaju dimenziji uma, a ne dimenziji stvarnosti. Na platnu predmeti trpe izobličenja ili se smještaju u kontekst koji je potpuno stran njihovoj uobičajenoj okolini.

Nadrealisti se oslanjaju na teoriju austrijskog psihijatra Sigmunda Freuda (osnivača psihoanalize), prema kojoj čovjek ima dvije naravi, jednu svjesnu i budnu, a drugu podsvjesnu i potisnutu odgojem i zakonima zajednice. Ta ljudska podsvijest se oslobađala u snovima i halucinacijama, te su zato nadrealisti posebnu pažnju usmjerili snovima i slobodnom lutanju prostorima mašte.

Nadrealizam u slikarstvu

Slikarstvo obnovom naracije i pseudomimetičkog akademskog prikazivanja postaje umjetnost obnove figuracije i narativno-književnog mišljenja o slici i slikarstvu. Teme slike (snovi, fantazije,

halucinacije, erotični ili apokaliptički prizori) određuju nadrealistički karakter slike. Pseudo-mimetičko prikazivanje zasnovano na iluzionističkom perspektivnom prostoru i kvazirealističkom prikazivanju figura i predmeta retorički naglašava nestvarni, alegorijski i fikcionalni karakter prikazanog ili konstruiranog prizora.

Teško je razlikovati pravi nadrealistički stil, jer je on rezultat različitih pristupa više ličnosti, a ne zajednički, kolektivni. Ipak kod svih slikara, koji su se smatrali učesnicima u pokretu, osjeća se utjecaj Freudovih teorija o ispitivanju nesvjesnih mehanizama i važnosti događajima u snu, asocijacijama nepriličnih misli.

Najznačajniji su predstavnici nadrealizma u slikarstvu:

Paul Klee, Max Ernst, Joan Miró, André Masson, Yves Tanguy, Salvador Dalí, René Magritte, Paul Delvaux, Francis Picabia, Marcel Duchamp.

Prve izložbe nadrealističkih slikara održane su 1925. i 1926. u Parizu. Radovi nadrealista međusobno se razlikuju tematski, stilsko-morfološki i estetski. Neki su umjetnici, poput Ernsta, Massona i Miróa, eksperimentirali s različitim novim tehnikama kojima su nastojali uključiti automatizam u stvaranju likovnog djela. Jedna od njih je eng. frottage, postupak otiskivanja trljanjem olovkom po komadu papira ili platna položena preko izlizane podne daske, gomile zapletenih konopaca i sl.; eng. grattage, grebanje po slikarskom platnu; kolaž i kolaž-fotografije.

Drugi, poput Magritta i Dalíja (predstavnici verističkoga nadrealizma), fotografskom su točnošću slikali iracionalno-vizionarske kompozicije u kojima se kao glavni element javljaju fantastični krajolici, ljudsko-životinjske spodobе ili neobični predmeti u neočekivanim odnosima. U različitim inačicama, često u slobodnim, nesuvislim igrama imaginacije, nadrealističke težnje u slikarstvu i grafici traju do danas.

U verističkom nadrealizmu umjetnici slikaju likove ljudi, životinja ili stvari fotografskom točnošću, s detaljima grotesknog i halucinantnog karaktera.

Harlekina

[Helena Deluvin Diakonoff, poznatija kao Gala](#)

Jedan od događaja koji je Dalíju promijenio život je bila zabava, na kojoj su među ostalima prisustvovali i Luis Buñuel, René Magritte sa suprugom, te Paul Éluard čiji portret je naslikao te godine i njegova supruga Gala. Gala, tada Éluard, bila je ruska imigrantkinja rođena kao Helena Deluvin Diakonoff , 11 godina starija od Dalíja. Gala je, kako je i sam Dalí rekao, bila utjelovljenje njegovog dječakog sna te utjelovljenje ženskog lika koje je on ranije prikazivao u likovima mladih, ali i zrelih žena na njegovim slikama. Ona je izgledala isto kao i žene koje je Dalí portretirao ili zamišljao, a najveća sličnost između Gale i Dalíjevih mladenačkih snova može se vidjeti na slici *Djevojka iz Ampurdána* (1926.).

Opće je vjerovanje da je Dalí možda bio djevac kada je upoznao Galu, koja je bila udana i poznata po dugoj listi ljubavnika.

Iako nije bila omiljena među onima koji su ih poznavali Dalí je bio njome očaran. Povjesničar umjetnosti John Richardson kaže da je Gala bila „jedna od najodvratnijih žena s kojom je veliki umjetnik ikada bio. Svi koji su ju znali su ju i mrzili“.

Pogrešno misleći da je ona ovisnica, nakon što Salvador nije želio prekinuti njihov odnos njegov dominantni otac ga je razbaštinio. Simboličnom gestom prije preseljenja u Pariz k Gali, Dalí je obrijao glavu i svoju kosu pokopao na plaži.

Galina biografija

Gala Dalí (1894. – 1982.), poznata jednostavno kao Gala, bila je supruga, prvo, Paula Éluarda, onda Salvadora Dalíja, kao i inspiracija za njih i za mnoge druge pisce i umjetnike. Bila je tajanstvena i vrlo intuitivna žena, koja je bila u stanju prepoznati umjetničkog i kreativnog genija kad ga vidi, imala je veze sa nizom intelektualaca i umjetnika.

Rođena kao Elena Ivanovna Diakonova u Kazanu, Rusko Carstvo. Djetinjstvo je provela u Moskvi. Imala je dva starija brata, Vadim i Nicolai, i mlađu sestru Lidiju. Sa svega jedanaest godina ostala je bez oca. Njena majka se kasnije preudala. Sa očuhom Gala gradi dobar odnos zahvaljujući kome je uspjela steći dobro obrazovanje.

Bila je briljantan student, završila je MG Brukhonenko akademiju za mlade dame s vrlo visokim prosjekom. Sa tom diplomom mogla je postati nastavnik u osnovnoj školi ili davati kućne pouke. 1912. godine pogoršanjem zdravstvenog stanja njena obitelj ju šalje u Švicarsku na liječenje. Tamo upoznaje mladog francuskog pjesnika Paula Éluarda, i zaljubljuje se. Imali su samo sedamnaest godina.

Njihovo prijateljstvo nastalo je iz njihove ljubavi prema čitanju. Oboje su otpušteni iz sanatorijuma 1914. Gala se vratila u Rusiju, a Éluarda se odazvao vojnom pozivu, ali su se prije toga zaručili. Vjenčali su se nakon 3 godine. Njihova kći, Cécile, rođena je 1918. Gala je prezirala majčinstvo, maltretirala je i ignorirala svoje dijete. Éluard, koji je već bio poznat kao pjesnik bio je u vezi sa vodećim ljudima u nadrealističkom pokretu, a posebno kreatora u literaturi magazina: Andre Breton, Philippe Soupault i Louis Aragon. Gala je prisustvovala nekim od njegovih sastanaka. Godine 1922. je počela vezu sa Maxom Ernstom, koju je prekinula 1924. , a ostao je niz njezinih portreta. Imala je prijateljske odnose i sa pjesnikom René Char, a posebno s René Crevelom.

S Éluardom, Gala je počela sudjelovati u pokretu nadrealizma. Bila je inspiracija za mnoge umjetnike, uključujući Éluarda, Louisa Aragona, Maxa Ernsta i André Bretona. Breton ju je kasnije počeo prezirati, tvrdeći da ima destruktivan utjecaj na umjetnike s kojima se prijatelji.

1929. je upoznala Salvadora Dalíja. U aprilu te godine Dalí je otišao u Pariz kako bi predstavio film „Andaluzijski pas“, i tamo ga je Camille Goemans, belgijski pjesnik i vlasnik galerije, predstavio Paulu Éluardu. Dalí ih je pozvao da provedu ljeto u Cadaques. Goemans i njegov prijatelj, kao i René Magritte i njegova supruga, i Luis Buñuel, Paul Eluard i Gala, i kći Cécile, svi su proveo neko vrijeme tamo. Kada se slikar sastao sa Galom on se zaljubio u nju. Čak i nakon raspada njihovog braka, Éluard i Gala ostali su bliski i dobri prijatelji.

U svom djelu „Tajni život“, Dalíja je napisao: *“Ona je predodređena da bude moja Gradiva (ime dolazi iz naslova romana W. Jensen, glavni lik koji je bio Sigmund Freud; Gradiva je u njoj junakinja), koja se kreće prema naprijed, moja pobjeda, moja žena “*. I Gala će zaista nakon toga ostati zauvijek na slikarevoj strani, tako da im se od toga trenutka povezuju biografije.

